

پند غزلیات از

دیوانِ خدائی

حضرت سچل سرمست تخلصِ خدائی

از مہکاں تالامہکاں نے ہمال پر پر اڑنا

(۱)

- ۱- ماندم در حجوی تا بنیم یا خوش شوق در دل به تا بنیم رخ و دل آتش
- ۲- ناگهان آمد ز غیب این جوابی ما اولایگذاری عاشق بر اختیارش
- ۳- آنکه خود را کرده توستی و من منم بی خبر گردی چرا و شوی بر آتش
- ۴- این نش خفتن و بختن اینهم کمن جمله ای از ابودیه که میس قمار خوش
- ۵- ای همه دیدن شنیدن را بملی خودا گفتگو ای از خدای تو در ان گفتار خوش

(۲)

- ۱- ای شاه شایم از گل صفا خیزم بی شبه سلطایم ما از گل صفا خیزم
- ۲- صد خیمهانی ساختم آتش در ان بنامم از این آس پر ختم از گل صفا خیزم
- ۳- از پشت خاک آمدیم نوبت شایم برین ناستدین قدم از گل صفا خیزم
- ۴- در پشت خاک گشدم اندیشا نش آمد قدم بهر جانی زدم از گل صفا خیزم
- ۵- خیمه عجب افر ختم جاری در ویش ساختم نام خدای داختم از گل صفا خیزم

(۳)

- ۱- ما ز زبانم را ز عشق در جهان اظهار شد موج گردیا بر آمد ز معیاں اسرار شد
- ۲- می زخم نعره اما حق همچو منصور حلاج چونکه در معراج شاهانه سرش برآر شد
- ۳- آنکس که معرفت این بهره حاصل نمود ذات او را در ذات فقه از خود بزار شد
- ۴- بگشود این جلی اعیان در بحر عمیط تا که فی الاکوال حقیقت بر لبه سار شد

۵. گم خدائی گشت اندر ذات آن یکنواست
از فنا اندر بقافات مہیا یار شد

(۴)

۱. از مکان تا لامکان فی باطن بر فراز ما در جوانی رسیده نعره آواز ما
۲. گردش احوال شوی در دلم افکندست رفت از جام کجای این خیال شہر ہباز ما
۳. حالت مستی مراد در قفس میآورد بسی عشق کرده آشکارا در دو عالم آواز ما
۴. مندر موج آدم بر تریز دریا آوردید خونکہ دانی آن زمان کہ عشق شد آواز ما
۵. گم خدائی گشت اندر پاک ذات کبیر
آمد در تنگ میدان بچنان افراز ما

(۵)

۱. بیاد علم وحدت پیرا سر عریانی! عز از یل دم بیکسان میان کفر و مسلمانی
۲. بہر صورت تماشا او بہر جا شد ہولایت ہر ذرہ هست بیدار و بظاہر کردہ نہانی
۳. سجای او بویگز بجای صورت آوار گنجی مسلم گنجی کافر گنجی شد اعظم ثانی
۴. خدائی دم انا الحق زد بجای تنی سلماں شد کہ خود را کرد از خود رد کشید تیغ عریانی

(۶)

۱. ناگہ دلم روده باناز آن نگاری در کوچہ محبت کردہ عجب شکاری
۲. بر سنج کمانش چہا سہاستش! از تیر مرثگان بگرفتہ ام کھناری
۳. روزی شوی غریبان و ما بہ بیند پر سش گذر رحمت ببار بارباری

۴- عاشق بغیر در دیش کاری دگر ندارد ناله کنان ز بحرش از دید اشکباری
 ۵- بیچاره خدائی طاقت بلد ندارد
 این دلوله قتاده هر شهر و هر دیری!

(۷)

۱- آمد سرم در کار تو از ماچه میخواستی دگر جان رفت در بازار تو از ماچه میخواستی دگر
 ۲- کاری عجیب کرده با غمزه جانم برده بر من هنوز از رده از ماچه میخواستی دگر
 ۳- شب روز من در مانده ام بر کوی تو در لگا استاد ام افتاده ام از ماچه میخواستی دگر
 ۴- سر جان بر ستا فدا کرده است باری این گدا از دوستان گشتم جدا از ماچه میخواستی دگر
 ۵- الحال بشنونا لها کردم بکویت ساهیا داغت بدل لالهها از ماچه میخواستی دگر
 ۶- حیران شدم بر این شدم حیران شدم تو شدم بر درت پاکوزبان شدم از ماچه میخواستی دگر
 ۷- تیغ زدی یکبار تو هم بر سر بیچاره تو دیدم محب اسرار تو از ماچه میخواستی دگر
 ۸- باشد خدائی سگ رت ناله کنان منتظرت
 شب روز زیر قاصرت از ماچه میخواستی دگر

(۸)

۱- تو خدایستی خدایستی خدا لا شریکی پاک از چون و چرا
 ۲- خویش را در خویش می بینی همه نیست چیری در تحرک غیر ما
 ۳- لیک اینجا گشته سوداگری باز گشتی باو شا ہی کبریا
 ۴- گشته ظاهربجاء بوجهل باز گشتی در باس مرتضی
 ۵- بو بگر شاه عمر عثمان دونو می شوی حسین پاک مصطفی

۴- هم تماشای کنی هم بنگری خود تماشای تماشای کرا
 ۵- عشق باری می کنی با خویشتن گشته در هر قربا جلوه منا
 ۸- هم خدای نام خود را داشتن
 ذات تو تحقیق می باشد خدا

(۹)

- ۱- بودم در خواب عشقش کردید
 - ۲- همدم چون رسیدم در خوابت
 - ۳- گشتم سحر استانه گشتم
 - ۴- نشست آنجا قطار عاشقانها
 - ۵- شد بودند بی خود از خودی خود
 - ۶- چنان بودند اندر خاک غلطان
 - ۷- به پیش عاقلان هر چه جلالت است
 - ۸- بدید احوال و شان هوش من رفت
 - ۹- یکی از او شان بداد ساغر از منی
 - ۱۰- نظر هر جا که کردم یار دیدم
 - ۱۱- بهر اشکال حسش جلوه کرده
 - ۱۲- در آن خانه ثواب بی گناه است
 - ۱۳- دلایین دیده را باز بین
- گرفتم ماه سوئی خانه خمار
 شدم بهیوش تا آنجا بیک بار
 زدوش آویختم آن علو زنار
 همه درستی و گریه زار
 بوجد و رقص مستانه دل او کار
 که یکدم نمی بودند هوشیار
 بآن محفل همه دیدم مُردار
 ز درد او شان شدم من مُرده وار
 نوشیدم شدم از خویش بسزا
 بهر سوئی بدیدم روی دلدار
 یقین دادم که او شد قول مختیار
 ولیکن نیست کردن سر اظهار
 فتاد پر تو شش هر در دیوار

۱۴. دریا دریا خود را غرق گردان که شد سر عاشقان زین نگوساز

۱۵. خندان غوطه زن در بحر توحید

خیال باطنی بگذار بگذار

ديوان خداڻي

(سنڌي ترجمو)

مترجم

قاضي علي اڪبر درازي

غزل ۱-

- ۱- مان انهيءَ گولها ۾ هوس ٿو ، پنهنجي دوست کي ڏسان - پنهنجي محبوب جو منهن ڏسڻ لاءِ منهنجي دل شوق کان معمور هئي .
- ۲- اوچتو غيب کان مون ڏانهن هي جواب آيو ته اي عاشق ! پهريائين پنهنجي اختيار کي مڪمل طرح ترڪ ڪر .
- ۳- جيڪڏهن تون پاڻکي فنا ڪيو آهي ۽ پنهنجي هستيءَ کي تسليم ڪيو آهي ، ته پوءِ تون بيخبر نه رهندين ، پر پنهنجي ذات جي اسرار کان واقف ٿي ويندين .

- ۴- پنهنجي جسم جي سمهڻ ۽ جاگڻ (جي علت) کي سمجهه - هي سڀ ڪجهه اسان ڪيون ٿا . انکي پنهنجو ڪم نه سمجهه .
- ۵- هي تنهنجو ڏسڻ ۽ ٻڌڻ ، جنهنکي تون پنهنجي ذات ڏانهن منسوب ڪرين ٿو ، اهو تنهنجي رب جي طرف کان آهي - انکي پنهنجو عمل نه سمجهه .

غزل ۲-

- ۱- اي دوست ! مان شهنشاه آهيان - مون گلن ڦلن جو تنبو ڪوڙيو آهي .
بيچ بچ مان بادشاه آهيان ، ۽ مون گلن ڦلن جو تنبو ڪوڙيو آهي .
- ۲- سوين تنبو ٺاهيم ، پر انهن کي جلائي ڇڏيم .
هن ۽ هن (هر شيء) کي ترڪ ڪيم ، ۽ گلن ڦلن جو تنبو ڪوڙيم .
- ۳- مٿيءَ جي مٿ مان پيدا ٿيس ، پر بادشاه بڻجي وٺيس .
خاڪي جي پتلي لاءِ بادشاه بڻجڻ ناممڪن آهي . مون گلن ڦلن جو تنبو ڪوڙيو آهي .

- ۴- مٿيءَ جي مٿ ۾ لڪي پيس ، سندس اندر ۾ پنهائي وٺيس .
پوءِ هر هنڌ پهتس ، ۽ گلن ڦلن جو تنبو ڪوڙيم .
- ۵- هڪ عجيب تنبو (شاميانو) ڪڙو ڪيم ؛ انجي اندر جڳهه ٺاهيم ،
”خداڻي“ نالو رکايو ، ۽ گلن ڦلن جو تنبو ڪوڙيم .

غزل ۳-

- ۱- منهنجي زبان مان عشق جو راز دنيا ۾ ظاهر ٿيو - اها موج جا درياءَ مان اٿي ، ان سمورا راز فاش ڪري ڇڏيا .
- ۲- مان منصور حلاج وانگر اناالحق جو نعرو هٿان ٿو ، ڇاڪاڻ جو شاهانه بلندي سان گڏ انجو سر ڦاسيءَ جي تختي تي قائم ڪيو ويو هو .

- ۳- جنهنڪي به ان جي معرفت مان حصو مليو، ان ذات مطلق ڪي پنهنجي ذات ۾ ڏٺو ۽ پنهنجي ذات کان ڇيڙا ٿي ويو.
- ۴- هي سمورا اعيان (صور علميه) وحدت جي بي پايان بحر ۾ گم ٿي ويندا ۽ سموري مخلوقات ۾ هڪئي حقيقت جاري ۽ ساري نظر ايندي.
- ۵- ان ذات مطلق ۾ سڄي خدائي گم ٿي هڪ ئي وڃي، ۽ فنا کان بقا ڏانهن اچي دوست ملي ويو.

غزل - ۴

- ۱- پرن کانسواءِ مڪان کان لا مڪان تائين اسانجو پرواز آهي، ۽ منهن جو آواز فضاين ۾ گونججي رهيو آهي.
- ۲- منهنجي دل ۾ حالن جي ڦيري جهڙو پيدا ڪيو آهي، ۽ ان شاه شاعراز جو خيال هر وقت ۽ هر جڳهه منهنجو ساٿ ڏئي ٿو.
- ۳- مستيءَ جي حالت گهڻو ڪري مونکي رقص ۾ آڻيندي آهي، ۽ عشق ٻنهي جهانن ۾ منهنجو راز فاش ڪري ڇڏيو آهي.
- ۴- سمنڊ مان وڌيڪ طوفاني ۽ طلاطم خيز موج وانگر آيو، جنهن وقت عشق منهنجو نعرو ۽ منهنجو آواز بڻيو.
- ۵- ذات مطلق ۾ سڄي خدائي گم آهي، ۽ اسانجي بلندي ۾ انجي اڳيان پستي آهي.

غزل - ۵

- ۱- اڄ، وحدت جي علم ۾ کليل اصرار ڏس (۽ هي ڏس ته) "ابليس ۽ آدم ۽ ڪفر ۽ مسلماني سڀ هڪ آهن."
 - ۲- هر صورت ۾ اهوئي جلوه ريز آهي، ۽ هر جڳهه اهوئي عيان آهي. هو هر ذري مان ظاهر آهي، توڙي جو ظاهري طرح هن پنهنجو پاڻ کي لڪايو آهي.
 - ۳- ڪٿي هو ابوبڪر آهي، ڪٿي آذر، ڪٿي مسلم، ڪٿي ڪافر ۽ ڪٿي اعظم شاني (۱) آهي.
 - ۴- جنهن انا الحق جو نعرو هنيو، اهو ئي دل ۽ جان سان مسلمان ٿي ويو، ۽ پنهنجو پاڻکي پنهنجي تلوار سان قتل ڪري ڇڏيو.
- (۱) حضرت بابا زيد بسطامي ۽ چيو هو: سڃاڻي ما اعظم شاني

غزل - ۶

- ۱- هن محبوب اوچتو جلوو ڏيکاري منهنجي دل کسي ورتي ۽ محبت جي ميدان ۾ عجب انداز سان مونکي شڪار ڪيو.
- ۲- ان جا خمدار ابرو ڪمان وانگر آهن ۽ انجون ڪاريون اکيون مست آهن. هن پلڪن جا تير هلائي؛ مونکي گهايل ڪري ڇڏيو.
- ۳- آخر ڪنهن ڏينهن هو غريبن ڏانهن ڏسندو ۽ نهايت لطف ۽ ڪرم سان بار بار دوست جو احوال دريافت ڪندو.
- ۴- عاشق کي درد کانسواءِ ڪوبه ڪم نه هوندو آهي؛ وڇوڙي کان دانهون ڪندو آهي ۽ اکين کان گوڙها وهائيندو آهي.
- ۵- وڇوڙي جي ماريل کي رنج ۽ غم برداشت ڪرڻ جي طاقت نه هوندي آهي. عشق جو اهو غلغلو هر ملڪ ۾ هر شهر ۾ برها آهي.

غزل - ۷

- ۱- منهنجو سر تنهنجي عشق ۾ ڪم اچي ويو، توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي! منهنجي جان تنهنجي بازار ۾ وڪامي ويئي، توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟
- ۲- تو عجب ڪم ڪيو، جو اک جي اشاري سان منهنجو ساهه ڪڍي ورتو، ۽ ان تي تون مونسان ناراض آهين؛ توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟
- ۳- مان ڏينهن رات تنهنجي محبت ۾ شڪسته حال رهائتو، ۽ تنهنجي پاڙي ۾ جان ڏئي چڪو آهيان. ڪڏهن مان ڪران ٿو ۽ ڪڏهن اٿي بيهان ٿو، توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟
- ۴- هن گدا تنهنجي راه ۾ پنهنجي جان فدا ڪئي آهي، مان دوست کي ڇڏي چڪو آهيان، توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟
- ۵- منهنجون اهي دانهون ورناءِ، جيڪي سالن جا سال تنهنجي ڪوچي ۾ ڪري چڪو آهيان، تنهنجي دل تنهنجي محبت جي داغ جي ڪري لال جي گل وانگر ٿي پيئي آهي، توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟
- ۶- مان حيران ٿي ويس، ويران ٿي ويس، بيهان ٿي ويس. تنهنجي دروازي جي ڪري رهيو آهيان توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟

۷- تو اهڙي تلوار هڻئين، جو ختم ٿي ويس، ۽ وڏا اصرار ڏن، توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟

۸- مان تنهنجي دروازي جو ڪٿو آهيان، ۽ تنهنجي ديدار جي شوق ۾ رهندو آهيان. ڏينهن رات تنهنجي ساڙي ۽ جي هيٺان ويٺو آهيان، توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟

غزل ۸-

۱- تون خدا آهين، خدا آهين، خدا.

ترن لاشريڪ آهين ۽ چون و چرا (ڪهڻن ۽ چو يا سبب ۽ دليل) کان پاڪ آهين.

۲- تون پاڻ ۾ فقط پائڪي ٿي ڏسندو رهين ٿو.

ان کانسواءِ ٻي ڪا به شيءِ حرڪت (وجود) ۾ ڪانهي.

۳- پر تون هٿ سوداگر بڻجي ائين، ۽ پوءِ شهنشاه بڻجي ويئين.

۴- تون ابو جهل جي شڪل ۾ به ظهور ڪري چڪو آهين، ۽ مرتضيٰ جي صورت ۾ به.

۵- ابو بڪر، عمر ۽ عثمان ذو النورين به بڻجين ٿو. ۽ حسن، حسين ۽ مصطفيٰ به.

۶- پاڻ تماشو ٿو بڻجين ۽ پاڻ ٿي تماشو ٿو ڪرين. جڏهن تون پاڻ تماشو آهين ته پوءِ ٻيو ڪنهن جو تماشو ٻيو ڪرين.

۷- پاڻ سان پاڻ ٿي عشقبازي ٻيو ڪرين، ۽ هر لباس ۾ جلوه نماي ڪندو ٿو رهين.

۸- پاڻ کي ”خدائي“ ٿو سڏائين. پر حقيقت ۾ تون پاڻ خدا آهين.

غزل ۹-

۱- مون سمهيو ٻيو هوس، تنهنجي عشق سجاڳ ڪيو ۽ شراب خاني جي راه ورتي.

۲- اي دوست! جڏهن سان شراب هائي بهتس، ته اتي پهچڻ سان بهوش ٿي ويس.

۳- مان سهو تي عاشق ٿيس ۽ زنار پاتم.

۴- اتي عاشقن جون قطارون هيون - سڀ مستي ۽ آهن ۽ فريادن جي عالم ۾ هئا.

۵- هو بيخود ۽ سرمست هو - سندس مجروح دل کيس وجد ۽ رخص ۾ وٺي آئي هئي.

۶- هو ڏاڍي خراب نموني زمين تي لپتي رهيو هو ۽ بالڪل بيهوش هو.

۷- جيڪي گالهون عاقلن جي اکيان حلال آهن، مون اهي اتي حرام ۽ مذموم ڏٺيون.

۸- مون انهن جا حالات ڏٺا هوش ۽ حواس وڃائي ويٺس، ۽ انهنجي درد ۽ غم مون کي مرده ڪري ڇڏيو.

۹- انهن مان هڪ مونکي شراب جو جام پيش ڪيو - مان بي پنهنجي هستي کان بيزار ٿي وٺس.

۱۰- هيئنتر جيڏاهن ڏسان ٿو، هر طرف نار نظر اچي ٿو - مون هر پاسي محبوب جو چهرو ڏٺو.

۱۱- انجو حسن مختلف شڪلين ۾ جلوو ريز ڏنم ۽ مونکي يقين ٿيو ته هر قول ۾ خود مختيار آهي.

۱۲- ان ڪهر ۾ گناه ثواب جو ڪم فرق ڪونهي - پر ان حق - وقت جو اظهار ممڪن نه آهي.

۱۳- هن انهن اکين کي بينائي ڏني، ۽ دروديوار ان جي پرتوي کان منور نظر اچڻ لڳي.

۱۴- انهيءَ درياه ۾ پاڻ کي ڪم ڪري ڇڏو - عاشقن لاءِ اهو سڀ کان سٺو ڪم آهي.

۱۵- ”خدائي“ توحيد جي - محبت ۽ غوطه زن آهي - باطن جو خيال ترڪ ڪري ڇڏو.